

OBVINENIE Z KORUPCIE: NÁSTROJ POLITICKÉHO BOJA V RÁMCI SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO HNUTIA ZAČIATKOM 20. STOROČIA

PETER OLEXÁK

OLEXÁK, Peter. Corruption Accusations: a Means of Political Warfare within the Slovak National Movement at the Beginning of the 20th Century. *Historický časopis*, 2020, 68, 1, pp. 85-104, Bratislava.

Corruption in any possible manifestation is a phenomenon that seems to be inherent in the development of human societies. That applies also to the nascent Slovak political Catholicism that was confronted with the vice of corruption even in its early days. The study highlights the corruption affair of 1911 and the entanglement of Florián Tománek, Catholic priest and editor of the newspaper “Slovenské ľudové noviny” (Slovak People’s News) and one of the closest allies of Andrej Hlinka. New findings that are based on a detailed analysis of the press at that time and which are supplemented by fundamental research in archives will cast light on local corruption before the First World War and will highlight its mechanisms that were part of the power struggle in Slovakia.

Key words: Corruption. Florián Tománek. Slovenské ľudové noviny. Political parties in Slovakia.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2020.68.1.4>.

Pozadie korupčnej aféry

Úplatkárska aféra, ktorá vypukla na jeseň v roku 1911, a jej dopad na domácu politickú scénu mali korene v období krátko pred voľbami do uhorského snemu v roku 1910.¹ Uhorská vláda vtedy z taktických dôvodov prejavila ochotu diskutovať o možnosti uzákonenia všeobecného volebného práva, aplikácii národnostného zákona v praxi a o vládnej podpore slovenských kandidátov na poslancov.² Z poverenia Slovenskej národnej strany (SNS) o tom s predstaviteľmi vlády grófa Károly Khuen-Héderváryho (1849 – 1918) rokovali Milan Hodža (1878 – 1944) a Ferko Skyčák (1870 – 1953). Slovenskí politici presvedčení vládnymi vyjednávačmi sa zaviazali, že v niektorých slovenských volebných okresoch podporia kandidátov Národnej strany práce a počas kampane sa zdržia

1 HERTEL, Maroš. Vzostupy a pády Floriána Tománka. In ROGULOVÁ, Jaroslava et al. *Adepti moci a úspechu. Etablovanie elit v moderných dejinách*. Bratislava: Veda, 2016, s. 27. ISBN 9788022415033.

2 Konkrétne išlo o poslancov v týchto okresoch: Ferko Skyčák v Bobrove, Milan Hodža vo Vrbovom, Ferdinand Juriga v Stupave, Pavol Blaho v Moravskom sv. Jáne a Matej Metod Bella v Liptovskom sv. Mikuláši.

protestov proti navýšeniu výdavkov na zbrojenie, tzv. vojnových tiarch, ktoré uskutočňovala vláda.³

Dohodu rešpektoval aj katolícky kňaz Florián Tománek (1877 – 1948),⁴ ktorý sa zapojil do predvolebnej kampane baróna Lajosa Léwaya (1865 – 1944), vládneho kandidáta v čadčianskom volebnom okrese.⁵ Voľby však nepriniesli očakávané výsledky a z pohľadu SNS neboli úspešné. Zvolení boli iba traja slovenskí kandidáti, hlásiaci sa k Hlinkovej platforme Slovenskej ľudovej strany (SLS).⁶ Navyše dohoda prispela k štiepeniu dovtedy aspoň formálne jednotného slovenského politického tábora a Tománek sa pre svoje kortošovanie ocitol v pozícii posluhovača uhorskej vlády.⁷

Ďalším dôvodom bola situácia v *Ludových novinách*. Tlačový orgán SLS zápasil s finančnými a personálnymi problémami prakticky už od svojho vzniku. Andrej Hlinka (1864 – 1938) v momente, keď na jar v roku 1910 opustil segedínske väzenie, navrhol presťahovať redakciu *Ludových novín* zo Skalice do Prešporku, zmeniť názov na *Slovenské ľudové noviny* a vymeniť ich vedenie. Hlavným redaktorom sa stal právnik Augustín Ráth (1873 – 1942) a na post zodpovedného redaktora 15. júla 1910 nastúpil Florián Tománek.⁸

- 3 Valné zhromaždenie v Dolnom Kubíne. In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 181, s. 2.
- 4 V súvislosti s F. Tománkom považujeme za potrebné skorigovať faktografické nepresnosti (dátum narodenia, miesta štúdia a pastoračné pôsobiská), ktoré sa vyskytujú v slovníkoch, ale aj v novej literatúre. F. Tománek sa narodil 2. 5. 1877 v Borskom sv. Petri (Bur-Szent-Péter). Gymnaziálne štúdia absolvoval v Skalici a Bratislave, teologické štúdia v Trnave a Spišskej Kapitule. Na kňaza bol vysvätený v Spišskej Kapitule 14. 6. 1903. Bol kaplánom v Podvlku, Čimhovej, Veličnej, Lokci, Hybiach, Poprade, Markušovciach, Zázrivej, Hruštíne, Nižných Ružbachoch a Rabči. Už počas štúdia publikoval v slovenskej katolíckej a politickej tlači. Ako kňaz sa angažoval v slovenskom spolkovom živote, zakladal svojpomocné družstvá, peňažné a úverové ústavy, propagoval slovenskú tlač. Za svoje politické názory a panslavizmus bol dvakrát suspendovaný biskupom Alexandrom Párvym. Od roku 1910 pôsobil mimo diecézy a v roku 1912 sa stal kaplánom vo Veľkých Levároch. Patril k sympatizantom hnutia katolíckeho modernizmu a usiloval sa o demokratizáciu cirkvi na Slovensku podľa vzoru českých krajín. Po vzniku ČSR sa stal poslancom Revolučného národného zhromaždenia v Prahe. Bol zástancom autonomistického programu Andreja Hlinku. Roku 1929 bol vylúčený z HSLS a suspendovaný. Roku 1945 sa v spolupráci s českými katolíkmi pokúšal vytvoriť spoločnú katolícku stranu, no napokon prijal členstvo v Strane slobody. Zomrel 25. 3. 1948. Je pochovaný na cintoríne v Borskom Petri, ktorý je dnes súčasťou Borského Mikuláša v okr. Senica.
- 5 JURIGA, Ferdiš. Kto je vinen? In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 42, s. 1-2; HERTEL, ref. 1, s. 29.
- 6 Zvolení boli títo poslanci: Pavol Blaho, Ferko Skyčák a Ferdinand Juriga.
- 7 LETZ, Róbert. Hlinkova slovenská ľudová strana. Pokus o syntetický pohľad. In LETZ, Róbert – MULÍK, Peter – BARTLOVÁ, Alena. *Slovenská ľudová strana v dejinách 1905 – 1945*. Martin: Matica slovenská, 2006, s. 22-23. ISBN 8070908270.
- 8 OLEXÁK, Peter. Florián Tománek v Strane Slobody 1946 – 1947. In *Studia Historica Nitriensis*, 2018, roč. 22, č. 2, s. 363.

Mohlo ísť aj o účelové riešenie, keďže Tománek sa v tom čase kvôli sporom s biskupom Alexandrom Párvy (Sandor Párvy 1848 – 1919) nachádzal mimo Spišskej diecézy a býval na Záhorí u svojej matky v Borskom sv. Petri. Do redakcie sa však nedostal iba zo súcitu. K žurnalistike mal relatívne blízko. Roku 1905 stál pri zrode *Ludových novín* a aktívne sa angažoval v hnutí Za tú našu slovenčinu.⁹ Už počas štúdia teológie na Spišskej Kapitule (1901 – 1903) vynikal ako *spiritus movens* medzi národne uvedomelými slovenskými klerikmi, s ktorými viedol pomerne čulú korešpondenciu. Počas letných prázdnin pracoval v redakcii *Kazateľne a Literárnych listov*, k čomu povzbudzoval aj iných slovenských bohoslovcov v slovenských, ale aj v moravských seminároch či v Ostrihome.¹⁰ Tománek hneď po vysviacke získal povest' schopného a nebojácneho kňaza, politicky vyhraneného, s nespochybniteľným národným cítením. Prirodzene, jeho vtedajší nadriadení tento názor nezdieľali a považovali ho za rebela. V národnáriarskych kruhoch preto jeho meno rezonovalo ako synonymum nespravodlivo prenasledovaného predstaviteľa slovenského národného hnutia.¹¹

Po Tománkovom príchode získali *Slovenské ľudové noviny* konfrontačný tón, ktorý súvisel s pozvoľným vzd'áľovaním sa ľudáckeho krídla od SNS. Podieľali sa na tom nielen jeho kriticky formulované články, ale aj príspevky poslanca Ferdinanda Jurigu (1874 – 1950). Ľudácke noviny sa pod ich taktovkou radikalizovali. Ak sledujeme príčiny, zistíme, že nezanedbateľne sa pod to podpísalo aj publikovanie bez redakčnej či stránickej cenzúry, a teda bez akejkoľvek kontroly. Noviny rozpútali diskreditačnú kampaň voči viacerým slovenským politikom. Takto sa ocitli v permanentnom napätí s martinskými *Národnými novinami*, Hodžovým *Slovenským týždenníkom*, sociálnodemokratickými *Robotníckymi novinami* a liberálnym *Slovenským denníkom*. Napríklad *Slovenský týždenník* zmenenú dikciu *Slovenských ľudových novín* okomentoval slovami: „Celý slovenský národ ustrnul nad tým, ako mohli prešporské Ľudové noviny búrať jednotu v Slovenskej národnej strane. Ako mohli celkom na maďarónsko-ľudácky spôsob spúšťať nadávky na tých najlepších slovenských pracovníkov, katolíkov aj evanjelikov len preto, že títo nechcú sa korit' Párvyovcom a že nechcú dopustiť, aby sa viera miešala do politiky, ani aby sa s náboženstvom robili politické kšefty. Čo sa to stalo? – dopytovali sa ľudia jedni druhých a nikto

9 MEDVECKÝ, Karol Anton. *Cirkevné pomery katolíckych Slovákov v niekdajšom Uhorsku*. Ružomberok: b. v., 1920, s. 33; HOLEC, Roman. *Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť*. Martin: Matica slovenská, 1997, s. 109, 208-211. ISBN 8070904364; LETZ, ref. 7, s. 23; HERTEL, ref. 1, s. 29.

10 Potvrďuje to Tománkova korešpondencia so Štefanom Mnoheľom, ktorá vznikla v čase ich štúdia. Vďaka Tománkovi sa ku Osvaldovi, ale aj do redakcie *Katolíckych novín* dostali ďalší bohoslovci zo Spiša. Archív Rím. kat. farského úradu Poprad, osobný fond Š. Mnoheľa, rôzna korešpondencia z rokov 1902 – 1905, nespracované.

11 MEDVECKÝ, ref. 9, s. 33.

nerozumel, čo sa deje. ¹² Zmena tónu vychádzala aj z toho, že kým Hlinka uvažoval o nutnosti spolupráce a vzájomnej podpore jednotlivých sociálnych vrstiev na kresťanskom základe, tandem Tománek – Juriga charakterizovala túžba po rýchlych a okamžitých riešeniach, čo uvoľňovalo ventil radikalizmu.

Novinám vďaka Tománkovi a Jurigovi evidentne nechýbala razantnosť namerená proti socialistom, masarykovcom a evanjelikom. Ani jeden z dvojice nešetril iróniou a sústavnými kritickými postrehmi, ktoré prechádzali do invektív hraničiacich s náboženskou nevraživosťou, poškodzujúc vzťahy medzi slovenskými politikmi, čo prirodzene rozpútalo obrannú reakciu v podobe prot ľudáckej a protikatolíckej vlny. Atmosféru a pomery, ktoré vtedy vládli v redakcii, zachytil aj Jozef Sivák (1886 – 1959) vo svojich memoároch: „*Katolícky duchovný mimo služby Tománek bol redaktorom Slovenských ľudových novín, vychádzajúcich týždenne v Bratislave. Časopis sui generis – a k tomu primerane i redigovaný. Aj frazeológiu používal veľmi rázovitú, samovoľnú, vlastnej výroby. Obzor svoj lokalizoval výhradne na sféru osobných záujmov dvoch ľudí: svojho redaktora a Ferdiša Jurigu. Z tohto zorného uhla posudzoval a pristrihoval aj všetky celoslovenské a celoštátne udalosti, v dôsledku čoho z konfliktov ani nevychádzal. Čitateľ sa musel poriadne poušťať, ak chcel spoznať smer a vyznať sa ak-tak v taktike týchto novín.*“ ¹³

Hlinka v snahe tmiť napätie, ale aj z obavy, aby sa nezopakovala situácia z roku 1907, keď biskup Párvy zakázal čítať *Ludové noviny*, sa rozhodol Tománka odvolať a oslabiť tak postavenie dominantnej dvojice v redakcii. K tomu mu mali pomôcť aj dôverné informácie, ktoré sa pokúšal získať prostredníctvom cirkevnej vrchnosti. ¹⁴ Týždeň po zasadnutí správnej rady, ktoré sa konalo 9. marca 1911, sa Tománek pod tlakom okolností vzdal funkcie. ¹⁵ Zjavne to neurobil s ochotou. Presvedčený o svojej obľúbenosti medzi čitateľmi poslal biskupovi Párvymu emotívny list: „*Viem, že ak ja nebudem zodpovedným redaktorom, tak sa na mojich oltárnych bratov zosype zármutoť ľudu.*“ ¹⁶ Hlinka však už v marci 1911 hľadal namiesto neho náhradu. V liste Martinovi Kollárovi (1853 – 1919)

12 Slovenské ľudové noviny a vládne peniaze? In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 41, s. 1.

13 SIVÁK, Jozef. *Z mojich pamätí*. Martin: Matica slovenská, 2003, s. 242. ISBN 8070906898.

14 Slovenský národný archív (ďalej SNA), fond (ďalej f.) A. Hlinka, kartón (ďalej k.) 3, č. j. 374; Diecézny archív Spišského biskupstva (ďalej DA) Spišské Podhradie, 1911/17, list A. Hlinku z 13. 2. 1911. Podľa zverejneného listu v *Slovenskom denníku* Hlinka 25. 2. 1911 požiadal bývalého redaktora *Ludových novín* Antona Štefánka, aby sa vrátil k novinám, ten to však odmietol. ŠTEFÁNEK, Anton. Ako ma volali za redaktora Ludových novín. In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 202, s. 2.

15 Noviny vydával Nakladateľský, kníhtlačiarsky a kníhkupecký spolok, účastinárska spoločnosť. Jeho predsedom bol Andrej Hlinka a členmi správnej rady Ferdinand Juriga, Pavol Blaho, Ferko Skyčák, Jozef Novák, Augustín Ráth a Ján Vojtaššák.

16 HERTEL, ref. 1, s. 28, pozn. 17.

uviedol: „*Floro je praobyčajný herec! Je škrupina bez jadra. Noviny redigovať ani súcnosti, ani schopnosti nemá.*“¹⁷ Týždeň pred Tománkom abdikoval hlavný redaktor Ráth. Rozlúčil sa verejným ospravedlnením v *Slovenských ľudových novinách* a sebakritickým uznaním podielu viny na vzniknutej situácii. „*Pri mojom redaktorstve ma na každom kroku viedla láska k národu, úprimná snaha pomáhať nášmu tak veľmi zaostalému ľudu. Mal som tú najlepšiu vôľu dobre činiť. Prosím dp. Karola Nečesálka a p. Dr. Ivana Déreera, aby mi prestrelky spáchané odpustili.*“¹⁸

Novým zodpovedným redaktorom sa stal Skyčák, no podľa Rátha túto funkciu, síce neoficiálne, naďalej vykonával Tománek. Mal tiež podozrenie, že Tománek zostával v redakcii s podporou budapeštianskej vlády, „*ktorá mu pomohla u biskupa Rajnera, keď ho chcel biskup preč zahnať od novín, lebo nemal jako kňaz ani od svojho teritoriálne kompetentného biskupa dovolenie na redigovanie. Oni síce s Jurigom tak vyhúťali, že oklamú biskupa, že figurantom na novinách bude Skyčák, ale plat brať a redigovať bude Tománek s Jurigom, pretože sú Ludové noviny práve machináciou Tománkovou zapredané vláde, nuž si vybehal u ministra Khuena a tí zakročili, aby dali Tománkovi pokoj [...] Dnes znovu behá do Pešte a tie isté vládne kruhy svojich protektorov prosí, aby ho ratovali [...] nech Esztergom sám pokračuje a žiada biskupské zakročenie proti redaktorstvu Tománkovmu, ktoré redaktorstvo je s takou perfídiou prevádzané, že sa ani falzifikácie neštíti*“.¹⁹ Tománek neostal Ráthovi nič dlžný a zo spolupráce s maďarskými vládnymi kruhmi obvinil jeho, tvrdiac: „*Es stinkt etwas. Tu voľačo smrdí.*“²⁰ Konzekvenceie takýchto prekáračiek boli vodou na mlyn politickým konkurentom a ako predpovedal Hodža, mohli mať negatívne následky pre SNS.²¹

Rivalita a nezhody medzi redaktormi sa kopili počas celého ich vyše polročného pôsobenia v redakcii. Dôvody im k tomu poskytoval aj bežný život.²² V Bratislave bývali v tom istom dome, takže peripetie súkromného a pracovného života sa navzájom prelínali. Na pretras sa dostávalo Tománkovo bonvivánstvo²³ a Tománek zas verejne tvrdil, že „*Ráth kradol peniaze z listov, kradol peniaze,*

17 Archív Spolku svätého Vojtecha (ďalej A SSV) Trnava, fascikel (ďalej f.) 22, číslo (ďalej č.) 24, List A. Hlinku predsedovi spolku M. Kollárovi z 19. 3. 1911.

18 RÁTH, Augustín. Milým čitateľom. In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 10, s. 4.

19 HERTEL, ref. 1, s. 28-29, pozn. 19.

20 S barvou von. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 40, s. 1.

21 Rozvrat v Slovenskej národnej strane. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 38, s. 2.

22 Archív Spolku svätého Vojtecha (ďalej A SSV) Trnava, fascikel (ďalej f.) 22, číslo (ďalej č.) 24, List A. Hlinku predsedovi spolku M. Kollárovi z 19. 3. 1911.

23 IVANKA, Milan. Osvedčenie dra Tých Ivanku. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 4, s.1; HERTEL, ref. 1, s. 29.

*zásielky, kradol tým najjednoduchším spôsobom ešte i uhlie a knihy. A že ho Tománek prichytil, zaprisahal sa mu na pomstu a tým cieľom podujíma všetky možné a nemožné triky.*²⁴

Situácia nesporne ovplyvňovala aj širšie prostredie. Hlinka sa chcel vzdať predsedníctva v Nakladateľskom spolku, ktorý financoval *Slovenské ľudové noviny*, ale nemohol to urobiť. Uvedomoval si problematický podiel Jurigu. „*Už som sa päťkrát vzdal predsedníctva, ale čo robiť, aká pomoc? V rade večne zavládne akási malomyselnosť, a zlostné úmysly Jurigove musím svojou osobou paralyzovať.*“²⁵

Tománek sa od študentských čias pohyboval v Jurigovom tieni a počítal s jeho podporou. Určite nešlo o bezvýznamnú skutočnosť. Juriga okrem iného bol podpredsedom Nakladateľského spolku, ktorý nielenže schvaľoval plat redaktorom, ale ich aj nominoval a prijímal. Od júna 1910 bola táto pomoc významne posilnená Jurigovým poslanectvom v uhorskom sneme za SNS. Práve tento moment bol pre Hlinku najproblematickejší. Poslanecké kreslo bolo ručičkou merania síl medzi Jurigom a ním. Hlinka sa preto zmohol iba na bezmocné konštatovanie, že Ráth, ktorý mal podporu predsedníctva spolku, „*sa dal tým dvom vyhrýzť z redakcie*“. Usudzoval, že „*buďto je blázon, buďto má mnoho masla na hlave*“.²⁶ Ráth však vystúpil aj zo SNS. Hoci Hlinka nepoznal pravú príčinu, faktom je, že ju ani neskúmal. Oveľa viac než Ráthov nevysvetliteľný odchod ho trápilo, že v bratislavskej redakcii, priznávajúc: „*ktorú nestíham sledovať a bezprostredne neoplývam na časopis*“, sa sformovalo neovládateľné krídlo. Jurigovsko-tománkovský tandem vyvolával celý rad sporov nielen vo vnútri strany. Vládli prirodzené obavy, že sa veci celkom vymknú z rúk. Ich články prispievali k zhoršovaniu medzistraníckej spolupráce, takže rozklad SNS sa čoraz viac blížil a ukazoval ako nezvratný.²⁷

Okrem toho, po vysluhovaní sviatosti birmovania biskupom Párvym v Ružomberku, ktoré sa konalo 24. – 25. augusta 1911, sa objavil ďalší problém. Táto čisto cirkevná udalosť začala kvôli svojmu kontextu a národným symbolom polarizovať angažovaných členov a sympatizantov slovenského národného hnutia. Slovenské periodiká horúčkovo pátrali po dôvodoch, ktoré mohli viesť Hlinku k zmene postoja voči Párvymu. Začali písať, že je zbabelec a slaboch.²⁸

24 Tománek suspendovaný. In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 45, s. 5, ale aj JURIGA, Ferdiš. A vydám svedectvo pravde. In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 41, s. 1; RÁTH, Augustín. Dr. A. Ráthove osvedčenie. In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 194, s. 2-3.

25 A SSV Trnava, f. 22, č. 24, List A. Hlinku predsedovi spolku M. Kollárovi z 19. 3. 1911.

26 Tamže.

27 HOLEC, Roman. Ferdinand Juriga ako poslanec. In PEKNÍK, Miroslav et. al. *Ferdinand Juriga – ľudový smer slovenskej politiky*. Bratislava: VEDA, 2009, s. 115. ISBN 9788022411134.

28 HOLEC, ref. 9, s. 240-241.

Podľa kritikov, na čele ktorých stál ružomerský lekár Vavro Šrobár (1867 – 1950), Hlinka v meste prehnane uvítal biskupa, hoci donedávna stáli proti sebe v zložitom kanonickom spore o ružomerskú faru, ktorý rozriešil až Vatikán v Hlinkov prospech.²⁹ Navyše, biskup Párvy bol v očiach domácej, ale i zahraničnej verejnosti stelesnením prenasledovateľa národne uvedomelých kňazov a padal na neho tiež zodpovednosti za černovskú masakru spojenú s tragickou smrťou pätnástich občanov.³⁰ Z birmovania v Ružomberku vzniklo politikum. Špekulovalo sa o tom, prečo a za akú cenu sa Hlinka mohol dohodnúť s Párvy, „keď sa poponáhlal oslavovať Párvyho a prečo mu hnal ľud na oslavy. Toto zostáva trápnu záhadou a toto sa zabudnúť nemôže, lebo v tom nevyjasnenom zblížení s Párvyom cíti slovenský ľud svoje potupenie a poníženie a to bez rozdielu náboženstva. Preto lebo svojho času musel, bez rozdielu náboženstva, bojovať za dobrú vec“.³¹ Kauze srdečného víťania a paktu s Párvyom sa dostalo veľkej publicity nielen v politických, ale aj v bulvárnych a satirických novinách.³² Povrávalo sa, že Hlinka chce vytvoriť klerikálnu stranu.

Slovenské ľudové noviny sa postavili na Hlinkovu obranu, avšak s opačným účinkom. Mohol zaň provokačný článok *Zabi ho, zabi*. Nepodpísaný autor napísal: „*Zabijem Hlinku*“, tieto slová zabrblal istý krátkozraký pán v peštianskej kaviarni a na to vyšiel v Slovenskom týždenníku taký drzý a bezočivý článok o Andrejovi Hlinkovi, aký ešte proti Slovákom v národe nik nenapísal. *Zabiť Hlinku, zabi ho, zabi, krákajú lačni krkavci po tom článku*.“³³ Schyľovalo sa ku konfliktu.

Hlinkovo víťanie biskupa malo zjavné pastoračné dôvody. Patril k úradným povinnostiam farára pozvať biskupa vyslúžiť sviatosť birmovania, čo uviedli aj noviny. Ale pritlačili pero a na Hlinkovu obhajobu použili náboženský konfrontačný slovník, pričom napadli *Slovenský týždenník*, ktorý bol hlavným informátorom o tejto udalosti v Ružomberku.³⁴ Okrem redaktora a predstaviteľa evanjelického krídla SNS Hodžu slovné zaútočili na Šrobára i Tomáša G. Masaryka (1850 – 1937). Častovali ich ostrými invektívami ako pokrokárov a neznabohov, ktorí národu viac škodia, než pomáhajú, „*a preto sa kráka: zabi ho, zabi. Hodža je len gajdy, ktoré tak kvičia, ako ich tamtí ancikristi stisnú. On hovoril: zabijem Hlinku!*“³⁵

29 Tamže, s. 232-233.

30 ŠROBÁR, Vavro. Po birmovke v Ružomberku. In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 181, s. 2.

31 Po martinskej porade. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 43, s. 2.

32 HOLEC, ref. 9, s. 238.

33 *Zabi ho, zabi!* In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 38, s. 1.

34 Osvedčenie dra Milana Ivánku. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 41, s. 1-2.

35 *Zabi ho, zabi!* In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 38, s. 1.

Slovenský týždenník v reakcii na článok uverejnil list niekdajšieho Hlinkovho obhajcu, trnavského advokáta Milana Ivanku (1876 – 1950), ktorý za pisateľa článku „*napísaného zradcovskou rukou, bezcitným srdcom a opitým mozgom*“ označil Tománka.³⁶

Prepuknutie korupčnej aféry

Do takto vyhrotenej a pre národnársky tábor aj mimoriadne nepriaznivej situácie neváhali vstúpiť slovenskí sociálni demokrati. V záujme ešte väčšieho oslabenia SNS a posilnenia svojich pozícií sa Sociálno-demokratická strana (SDS) rozhodla vyťahovať obvinenie z korupcie. *Robotnícke noviny* 21. septembra 1911 uverejnili správu, že uhorská vláda podplatila redakciu *Slovenských ľudových novín*, aby pred júnovými voľbami v roku 1910 útočila svojimi článkami na slovenské politické strany a ich činiteľov.

Článok s jasne pragmatickým cieľom vedenia politického boja prinášal odhalenie zo skorumpovania parlamentných volieb a zapredania slovenských poslancov vláde. Príspevok s nadpisom *Nepoctivosť a zrada* sa síce mohol v časti verejnosti bagatelizovať a vnímať ako nactiutňhanie či prvoplánová politická invektíva voči politikom z frakcie SĽS, ktorí sa ocitli „*na psom tridsiatku a v nebezpečnom závoze*“³⁷, avšak korupčné správanie, zvlášť vo volebnom procese, bolo v tom období vážnym etickým problémom, ktorým sa zaoberali aj štátne orgány.³⁸ Vtedajšia vnútropolitická situácia spojená s práve vrcholiacou obštrukciou parlamentu a protivládny demonštráciami predstavovala pre zverejnenie korupčného škandálu ideálne načasovanie a významný strategický rámec.

Treba povedať, že *Robotnícke noviny* do roku 1911 patrili k rozsahovo najmenším slovenským politickým periodikám. Vychádzali vo štvrtok, ako týždenník za osem halierov, na štyroch stranách s heslom „*Vlastnou silou!*“. Redakcia na čele s Emanuelom Lehotským (1876 – 1930)³⁹ sa dlhodobo usilovala zvýšiť počet čitateľov. Periodikum zápasiace s finančnými ťažkosťami a nedostatkom redaktorov preberalo články z maďarských novín *Népszava*, ktoré boli hlavným tlačovým orgánom Sociálno-demokratickej strany Uhorska.⁴⁰ Lehotského počia-

36 Osvedčenie dra Milana Ivanku. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 41, s. 1-2.

37 Nepoctivosť a zrada. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 38, s. 1.

38 CIEGER, András. Stará a nová korupcia. Voľby v Uhorsku (1867 – 1918). In *Forum historiae*, 2011, č. 2. Dostupné na internete: <http://www.forumhistoriae.sk/FH2_2011/texty_2_2011/cieger1.pdf> [cit. 2019-01-04].

39 V priebehu roka 1911 ho v tejto funkcii vystriedal Ján Pocisk, avšak Lehotský bol aj naďalej ústrednou osobnosťou *Robotníckych novín*.

40 DUCHKOWITSCH, Wolfgang – SERAFÍNOVÁ, Danuša – VATRÁL, Jozef. *Dejiny slovenského novinárstva. Vývoj novinárstva na Slovensku v kontexte podunajskej monarchie*. Ružomberok: Katolícka univerzita, 2007, s. 214. ISBN 9788080841959

točné prianie: „*ak sa z obžaloby Robotníckych novín aj len čiastočka dokáže, vykonali Robotnícke noviny kus slovenskej očistnej práce, za ktorú im spravodliví ľudia budú vďační*“⁴¹, pomáhalo *Robotníckym novinám* predovšetkým zvyšovať čitateľskú priazeň. V podstate to, čo iniciátori protikorupčnej kampane mohli považovať za úspech, nezáviselo nevyhnutne od možného prenesenia škandálu na pole jurisdikcie či na iné externé a nestranné fórum, ale od toho, že sa im podarilo zvýšiť prestíž periodika.

Paradoxne, vypuknutie aféry zblížilo slovenských sociálnych demokratov s dovtedy kritizovaným Šrobárom, ktorý v obvinení z korupčného správania Ľudákov videl vhodný signál na vyslobodenie ľudu z klerikálneho ostrova a začal útočiť na Hlinku, obviňujúc ho z vedomého podvádzania verejnosti.⁴²

Síce o nezákonnom financovaní písal aj *Slovenský denník*, ale *Robotnícke noviny* si túto tému prisvojili. Považovali ju za výsledok vlastnej investigatívnej práce, ako aj ideologickú náplň či poslanie. Práve v tom istom čase sa viaceré ľavicové strany v európskych krajinách púšťali do boja proti korupcii, pričom jej odsudzovanie spájali so všeobecnou kritikou civilizácie.⁴³ V tomto smere *Robotnícke noviny* s neskrývanou satisfakciou uverejňovali správy, keď ich články o úplatkárskej afére preberali zahraničné periodiká.⁴⁴

Hoci fenomén korupcie bol takmer vždy najfrekventovanejším sprievodným javom vážnych politických kríz v Uhorsku, odkrytie spolupráce slovenských národnárov s uhorskou vládou bolo v očiach politických oponentov pohoršlivo šokujúce. Pokúšali sa pochopiť, prečo sa SĽS zapredala maďarskej vláde a toto je správanie posudzovali z pohľadu etiky. Keďže SĽS bola frakčnou súčasťou SNS, opozičné tlačové orgány vyzývali práve jej predstaviteľov, aby verejnosti vysvetlili, ako „*je to vlastne s tým paktom s Khuenom, čo je to s tou hrabivosťou a nezriadeným egoizmom*“, vrhajúc tieň podozrenia z úplatnosti strany.⁴⁵

Milan Hodža neskrýval rozpaky a predpokladal, že správy v *Robotníckych novinách* a inde sú súčasťou politickej kampane sociálnych demokratov.⁴⁶ Patril

41 V bahne nepoctivosti. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 41, s. 3.

42 ŠROBÁR, Vavro. K svetlu! In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 42, s. 4; V novej miestnosti. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 44, s. 1.

43 CIEGER, András. Politická korupcia pred prvou svetovou vojnou. Choreografia korupčných káuz. In ŠOLTĚS, Peter – VÖRÖS, László et. al. *Korupcia*. Bratislava: VEDA, 2015, s. 273. ISBN 9788022414470.

44 O afére Slovenských ľudových novín píšu americké. In *Robotnícke noviny*, 1912, roč. 9, č. 35, s. 7; O klerikálnej predajnosti píšu pražské Plameny. In *Robotnícke noviny*, 1912, roč. 9, č. 36, s. 3.

45 Nepoctivosť a zrada. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 38, s. 1.

46 Sociálni demokrati po tom, čo sa sklamali z koalíciej vlády, lebo nepresadila sľubovanú volebnú reformu, rozhodli sa podporiť politiku Národnej strany práce. VÖRÖS, László. *Korupcia*. Podoby jedného košatého fenoménu a možnosti jeho historického skúmania. In ŠOLTĚS

k tým, ktorí hneď od začiatku zaujali opatrný a zdržanlivý postoj. Napísal, že napriek sporu s *Ludovými novinami* kvôli štvavým článkom Tománka a Juriga by nechcel „*toto obvinenie proti nim využiť a vykoristiť*“. Hlavne sa pokúšal sám seba presvedčiť, že *Robotnícke noviny* sa „*hrubo pomýlili*“, pretože v opačnom prípade „*by to bola podlá zrada, spáchaná proti celému slovenskému ľudu*“.⁴⁷

Kritika *Robotníckych novín* bola v podstate šitá na ľudácky priestor. Z kauzy bolo možné získať cenný politický kapitál so značným ohlasom a vplyvom na verejnú mienku. V sérii článkov „*Kto je kto na Slovensku*“ sa systematicky venovali národniarom a ľudácky orientovaným politikom, ale najmä klerikálom (Hlinka, Juriga, Tománek). Po obsahovej stránke prinášali starostlivo usporiadané informácie v duchu odvety za útočné články v *Slovenských ľudových novinách*. Článkom v *Robotníckych novinách* o korupčnej afére sa nedala uprieť snaha o jednoznačnosť, nespochybniteľnosť a exkluzivitu výkladu, ale ani polemika a politický útok.

Obsah ani načasovanie tejto správy však nebolo náhodné. K odhaleniu korupčného správania síce prišlo rok po parlamentných voľbách, ale už v septembri 1911 sa mali konať obecné voľby. Ďalším vážnym dôvodom tohto zosnovania bola spomínaná parlamentná kríza vyvolaná obštrukciou parlamentu. Očakávalo sa, že situácia povedie k predčasným voľbám a mohol by sa zopakovať scenár z roku 1906.⁴⁸ Politické strany aj preto horúčkovo zbierali informácie, ktorými by mohli skompromitovať svojich rivalov a pripraviť si tak lepšiu pozíciu. Noviny poskytovali iba priestor na tieto šarvátky. Najúčinnjším prostriedkom naštrenia dôveryhodnosti bolo zverejniť korupčné škandály politických súperov a obviniť ich z manipulácie pri získavaní moci. Ale s ich zverejnením sa však z hľadiska politických záujmov vyčkávalo do najvýhodnejšieho momentu.⁴⁹

Pri ovplyvňovaní elektorátu však musela kritika zneužívania moci, klientelizmu a korupcie zaznievať aj mimo novín. Tomuto účelu slúžili masové ľudové zhromaždenia, ktoré zvolávali takmer všetky politické strany a celú kauzu korupcie v *Slovenských ľudových novinách* robili ešte emotívnejšou.⁵⁰ Na druhej strane, nebolo žiadnym tajomstvom, že uhorská vládna moc disponovala po slovensky písanými periodikami, ktorými sa snažila ovplyvňovať slovenské občianstvo v záujme lojality voči štátu, ale aj z dôvodu opatrnosti k neuhorským,

– VÖRÖS, ref. 43, s. 32; CIEGER, ref. 43, s. 250-253.

47 Slovenské ľudové noviny a vládne peniaze? In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 41, s. 1.

48 Obštrukcia dokonáva. In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 181, s. 1.

49 CIEGER, ref. 43, s. 257, 259.

50 Veľké ľudové zhromaždenie v Devínskej Novej Vsi. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 37, s. 1; Slovenská sociálna demokracia proti Slovenskej národnej strane. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 37, s. 1.

resp. nevlasteneckým elementom.⁵¹ Avšak skutočnosť, že „peňazovod“ vlády by mohol viesť až k ľudáckej tribúne *Slovenských ľudových novín*,⁵² vyvolala veľké prekvapenie, pre ktoré sa začal používať zástupný výraz „úplatkárska aféra“. Po prevalení aféry *Robotnícke noviny* pravidelne písali o „zmätku v národnostnom tábore“ a odkrývali ďalšie korupčné správanie, čím sa im podarilo vytvoriť značný mediálny tlak na politikov i slovenskú verejnosť.⁵³

Predstavitel'ov SNS znepokojovalo, že SDS strkala prsty do internej politiky ich strany. Medializovaná vládna podpora *Slovenským ľudovým novinám* nepridávala SNS na popularite. Pod vlajkou *Slovenského týždenníka* sa začala strana brániť moralizujúcimi výpadmi podobného kalibru, poukazujúc, že aj *Robotnícke noviny*, ako i predstavitelia slovenských socialistov (Príkopa, Benda) sa v ťažení proti SNS spojili s maďarskými sociálnymi demokratmi, s ktorými ich spájalo nielen vedenie, ale aj finančné zdroje.⁵⁴ V skutočnosti nešlo o žiadnu novinku, keďže SDS bola súčasťou celouhorskej sociálnej demokracie, takže tieto útoky nemohli nikomu z kritizovaných ublížiť.

Postupne sa k protikorupčnému mediálnemu tlaku pridávali ďalšie slovenské politické tlačové orgány vrátane hlinkovcov.⁵⁵ V priebehu týždňa sa zo všetkých strán ozývalo, že „korupcia zamorila prostredie na Slovensku“.⁵⁶

Slovenské ľudové noviny predpokladali, že sa im podarí vyhnúť priamej odpovedi. Hoci táto možnosť bola málo pravdepodobná, Juriga v presvedčení, že zvyšovaním hlasu a upozorňovaním na porušovanie dôvery ostatných politických predstaviteľ'ov sa mu to podarí, uverejnil v *Slovenských ľudových novinách* niekoľko článkov, ktoré mali viac-menej diskreditujúci charakter.⁵⁷

51 HOLEC, ref. 9, s. 30.

52 Napríklad v máji 1910 prišiel hlavnému županovi Prešporskej stolice prípis od štátneho sekretára Alexandra Jeszenszkého, aby „za dobré služby, ktoré preukázali Slovenské ľudové noviny vláde“, im vyplatil 2 500 korún. Peniaze si údajne rozdelili redaktori, pričom Tománek prijal 1 000 korún. Iný prípis Jeszenszkého obsahoval žiadosť, aby „hlavný župan upozornil redakciu Ľudových novín, žeby nabudúce proti vláde nepísala“. Tieto správy zverejnil trnavský advokát Milan Ivanka. Porov.: IVANKA, Milan. Pred súdom verejnosti. In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 193, s. 1-2.

53 Nepoctivosť a zrada. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 38, s. 1; Rozvrat v Slovenskej národnej strane. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 38, s. 2; Zmätok v národnostnom tábore. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 38, s. 3.

54 Slovenská sociálna demokracia proti Slovenskej národnej strane. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 37, s. 1.

55 Slovenské ľudové noviny a vládne peniaze? In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 41, s. 1.

56 S barvou von. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 40, s. 1.

57 Rozkolníci. In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 39, s. 2; JURIGA, Ferdiš. A vydám svedectvo pravde. In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 41, s. 1; JURIGA, Ferdiš. Kto je vinen? In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 42, s. 1.

Tlač nestrácala záujem o túto tému. Najvytrvalejšie boli ľavicové *Robotnícke noviny*. Celý rok, až do septembra 1912, prinášali vždy nové informácie o úplatkárскеj afére. Dĺžka procesu im zároveň poskytovala priestor na pranierovanie vlády a dlhodobé živenie kritiky predstaviteľov SĽS, kde ako *punctum dolens* sa používala téma korupcie.

Podľa Jurigu informácie o prijatých úplatkoch poskytol Lehotského redakcii Ráth.⁵⁸ Avšak pozadie, ktoré viedlo k zverejneniu aféry, bolo omnoho komplexnejšie. *Slovenský denník* vyjadril prvé podozrenie už 14. septembra 1911. V článku *Valné zhromaždenie v Dolnom Kubíne* sa okrem iného písalo, že „národnári sú v závoze so svojou politikou, do ktorého sa dostali z hlúposti, hrabivosti alebo nezriadeného egoizmu“.⁵⁹ Ako dôkaz uverejnili prepis rozhovoru s Ferkom Skyčákom, v ktorom sa ablegát vyznával zo svojich „veľkých osobných sympatií“ a zaviazanosti voči predsedovi vlády Khuen-Hedervárymu.⁶⁰

Robotnícke noviny považovali tento článok za signál a 5. októbra 1911 vyšli na verejnosť s vlastnými zisteniami. V úvodníku s príznačným nadpisom *S barvou von* venovali osobitnú pozornosť Tománkovi, čím ho postavili do centra podozrenia z korupčného škandálu. Autor, s najväčšou pravdepodobnosťou redaktor časopisu Lehotský, ho obvinil z podvodných praktík pri kortešovaní v okrese Čadca, za čo *Ludové noviny* zinkasovali formálnu i finančnú podporu od maďarských vládnych kruhov. Noviny informovali, že Tománek dostal pre *Ludové noviny* od vládneho kandidáta Lévaya „10 000 korún v štyroch rátoch“, a to ako „odmenu“ za to, že noviny nebudú na svojich stránkach kritizovať uhorskú vládu. *Robotnícke noviny* vyzvali preto správnu radu *Slovenských ľudových novín* k vyvodeniu zodpovednosti pred slovenskou verejnosťou.⁶¹

Avšak uveriť, že Tománkovo zasahovanie rozhodlo o uhorských voľbách alebo že sa SNS o čosi také vôbec pokúšala, bolo nadmieru prehnané. *Robotnícke noviny* preto uverejňovali podporné tvrdenia pre svoje tézy. Napríklad uviedli, že *Slovenské ľudové noviny* nikdy nepísali proti vláde, ale „len o svätých v húšti, o ohni a sekularizácii, o pasení husí a kráv (o tom iste z vlastnej skúsenosti), proti luteránom a pokrokárom, ale proti Khuenovi a vláde ani slovička“.⁶² Podľa nich išlo o dôkaz zapredania sa SNS vláde. Podobne vysvetľovali, prečo národ-

58 JURIGA, A vydám svedectvo, ref. 57, s. 1.

59 Valné zhromaždenie v Dolnom Kubíne. In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 171, s. 2.

60 Tamže. Skyčák tieto tvrdenia dementoval 13. 10. 1911 v *Slovenskom týždenníku*. Uviedol, že redaktor *Slovenského denníka* jeho odpoveď upravil. Voči obvineniu z úplatnosti sa ohradil tvrdením: „Sám ja som obetoval na voľby a iné národno-politické ciele, obnos prinajmenej 50 000 korún. A tu majú redaktori Denníka odvahu vyhadzovať mi na oči výdelkárstvo!“ Osvedčenie poslanca Skyčáka. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 41, s. 2.

61 Ref. 56.

62 Tamže.

niari po vstupe do parlamentu opustili viaceré kľúčové body svojho programu a začali viesť neslobodnú národnú a opozičnú politiku. Podľa *Robotníckych novín* ich z korupčného správania usvedčovala aj radikálna zmena konania a provládna rétorika poslanca Jurigu, známeho v iných prípadoch svojou razantnosťou, silným sklonom k rečníckemu exhibicionizmu a pribojnosťou, ktorý neváhal nadávať maďarským koalíčným politikom. Avšak keď sa stal poslancom, odprosival ich a ruku im bozkával, čo *Robotnícke noviny* považovali za „*politické darebáctvo bez miery a hraníc*“.⁶³

Sociálni demokrati zvolali dve ľudové zhromaždenia (konali sa 8. 10. a 5. 11. 1911 v Bratislave), na ktorých vyjadrili nedôveru slovenským poslancom. Počas prejavov bolo počuť výkriky: „*Preč s národnými zradcami! Hanba Ľudovým novinám! Preč s nimi! Preč s Jurigom a Skyčákom.*“⁶⁴

Martinská porada

Neutíchajúce útoky zo strany SDS, ale i množstvo podozrení prinútili národníarov zvolať na 19. októbra 1911 valnú poradu do Turčianskeho Sv. Martina. Zišlo sa na nej takmer sedemdesiat členov strany zo všetkých kútov Slovenska.⁶⁵ Najväčšiu pozornosť, prirodzene, budila štvorica obžalovaných, Tománek, Ráth, Skyčák a Juriga. Hlinka na poradu neprišiel. Poslal list, ale nečítal sa. Zrejme aj preto, že ho už 17. októbra 1911 publikoval *Slovenský denník*. Hlinka v jeho záver uvádzal: „*Na základe tejto ťažkej obžaloby som dnešného dňa prezrel knihy Slovenských ľudových novín. Výsledkom je, že Slovenské ľudové noviny od nikoho žiadnej podpory neobdržali a nedostali.*“⁶⁶

Ale Hlinku v Martine očakávali aj z iných dôvodov. Pred valným zhromaždením mal vysvetliť, ako sa dohodol s biskupom Párvym, „*čo ani slovičkom nikto nevysvetlil*“ a či je skutočne pravda, že chce opustiť SNS a vytvoriť vlastnú stranu. S týmito špekuláciami vyšiel na verejnosť rímskokatolícky kňaz a prívrženec ľudáckeho Néppártu Ján Bartolomej Smižár v slovenskom straníckom orgáne *Kresťan*.⁶⁷

Tomu zodpovedala aj príprava programu, ktorý tvorili štyri body. Podľa prvého mali prítomní prerokovať uznesenie, že SNS odsudzuje náboženské trenice,

63 Tamže.

64 Zhromaždenie v Prešporku. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 41, s. 3.

65 Porada Národnej slovenskej strany o úplatkovej afére Slovenských ľudových novín. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 43, s. 3. Na porade sa však zúčastnila iba inteligencia, čo *Robotnícke noviny* patrične okomentovali moralizujúcim článkom, poukazujúc pritom na nepresvedčivý ľudový charakter SNS a obavu strany z reakcie ľudu. Porov.: Kde boli haleny? In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 44, s. 2.

66 Walpoleoví otroci. In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 195, s. 1.

67 Po martinskej porade. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 43, s. 2.

ktoré sa spustili po článku SLS *Zabi ho, zabi!* a dištancovať sa od akejkoľvek formy ideologickej provokácie. Nasledujúci priebeh schôdze ukázal, že hlavným zmyslom bolo vyslať signál verejnosti, že strana je jednotná a nehrozí jej (aspoň nateraz) rozdelenie. S tým súvisel aj ďalší bod, a teda potvrdenie legitimacy rôznych nábožensko-filozofických smerov vo vnútri strany, čo malo viesť k predpokladanému upokojeniu situácie v strane. Tretí bod sa týkal vyšetrenia korupčného správania redaktorov *Slovenských ľudových novín*. Plánovalo sa, že v prípade dokázania priestupku budú vinníci vylúčení zo strany a podá sa nich žaloba. Aj štvrtý bod programu prezrádza, ako veľmi sa valná porada snažila prijať mechanizmy, aby sa nezopakovala traumatizujúca situácia, do ktorej sa strana dostala kvôli redaktorom *Slovenských ľudových novín*. Bolo navrhnuté uznesenia, že žiaden z členov strany nebude môcť bez súhlasu SNS rokovať s predstaviteľmi vlády, jej úradníkmi či sa im zaväzovať službami.

Opozičné *Robotnícke noviny* priniesli opis valného zhromaždenia, pričom sa najobširnejšie venovali diskusii o korupčnej afére. O priebehu ich zrejme informoval Ráth. Akcentoval najmä arogantné správanie Juriga a mätúce reči Tománka. Podľa novín hneď na úvod vystúpil Juriga s návrhom, aby sa najprv vyšetrila záležitosť *Slovenských ľudových novín*, lebo inak odíde. Porada súhlasila a Juriga dostal slovo. Rečnil dlho a obširne, že „*prisahá na všetko, čo je sväté, že Ľudové noviny nikdy od nikoho nedostali podpory a menovite nie od vlády*“. Ako hlavný argument použil, že „*sú to len vymysleniny dra. Rátha a jeho pomsta, že musel von z redakcie*“. Personál redakcie, išlo hlavne o Tománka, vykreslil ako „*dokonalých gentlemanov, poriadnych a statočných ľudí v každom ohľade*“.⁶⁸ Po ňom dostal slovo Ráth, ktorý podľa *Robotníckych novín* svojou osobou, vplyvom a postávaním právnika dodával váhu obvineniam z korupcie. Ráth na rozdiel od Juriga tvrdil, že „*Ľudové noviny a ich redaktori dostali od vlády za služby konané vláde peniaze, že tieto peniaze si podelili, že z týchto peňazí dostal aj Juriga, ale že si vec rozmyslel a neskôršie vrátil 500 korún s poznámkou, že sa on za 500 korún nedá pobabriť od Khuena. Tománek a Ráth, že prijali po 1000 korún, Skyčák 500 korún.*“⁶⁹

O vyváženejšiu reportáž z porady sa pokúsil *Slovenský týždenník*, avšak *Slovenským ľudovým novinám* adresoval niekoľko osobitných slov: „*Len jedno by sme prosili, nech sa Ľudové noviny ohľadom čačianskej kortešačky neodvolávajú na Týždenník a na Hodžu. To je istá vec, smer politiky celej Slovenskej strany bol namierený predovšetkým proti koalícii a proti ľudákovi, ale z toho nenasleduje, že by sa touto politikou dalo odôvodniť to, z čoho je obvinený redaktor Ľudových novín (pozn. Tománek). Ľudové noviny aj to píšú, že v Čadci*

68 Porada Slovenskej národnej strany o úplatkovej afére Slovenských ľudových novín. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 8, č. 43, s. 3.

69 Tamže.

*mal agitovať proti Ľudovej strane Týždenník a Hodža, ale to vraj nebolo možné, lebo Hodža je luterán. Keby sme my boli mali tam ísť, museli by sme my o tom vedieť. A my nevieme o tom nič. Toto si ctené Ľudové noviny celkom naničhodne a zlomyselne vymysleli. Toto nepíšeme ako výčitku, ale len aby bolo jasno a aby si Ľudové noviny za svoje veci samy niesli zodpovednosť.*⁷⁰

V tvrdeniach Jurigu, Tománka, Rátha a Skyčáka sa ukazovali viaceré rozpory. Tománek pravdepodobne nedostal peniaze (2 500 korún) za kortešačku, lebo reálne také výdavky ani nemal a hoci by aj mal, nevyplatil by mu ich štátny sekretár prostredníctvom Aurela Bartala, prešporského župana, ale dal by mu ich vládny kandidát Lévy. V tom prípade by sa zrejme s peniazmi nedelili traja či štyria ľudia. Ak by sa aj delili (Tománek, Juriga, Skyčák), určite by sa o tom nevedla zápisnica, ktorú Ráth predložil porade a Juriga ju napadol ako podvrh. Okrem toho, hlavný župan Bartal by nepoukazoval peniaze redakcii *Slovenských ľudových novín* a nebol by výslovne žiadal Rátha, aby na potvrdenku napísal „redaktor Ľudových novín“, ale dal by ich priamo do rúk Tománkovi. Na druhej strane, ak by aj boli zapísané v účtoch redakcie, tak by ich Bartal nedával s titulom „za služby vláde vykonané“. Nejasnosti panovali aj okolo predvolania redaktora novín prešporským županom, ktorý ho mal údajne pokarhať za to, že „Ľudové noviny raz napísali článok proti vláde“. Porada zvolila päťčlennú komisiu na čele s Matúšom Dulom, aby záležitosť prešetrila a prešla k ďalším bodom programu.⁷¹

Treba dodať, že po porade padli dve trestné oznámenia. Prvé podal Ivanka na Tománka a druhé Ráth na Jurigu za nactiutŕhačstvo a osočovanie v *Slovenských ľudových novinách*. Obe prijal trestný súd v Prešporke. Slovenská národná strana však vyzvala sporné stránky, aby zvážili a stiahli svoje žaloby zo štátnych súdov a predostreli ich na posúdenie zmierovaciemu súdu strany.

Tománek na svoju obhajobu uverejnil v *Slovenských ľudových novinách* otvorený list pred tzv. súdom verejnosti, čím považoval svoju záležitosť za vysvetlenú a uzavretú. V liste uviedol: „*Aby sa nezdalo, kto mlčí, ten svedčí, krátko bez všetkého hnevu len toto poznamenávam: proti tomu zlomyselnému a nehanebnému podozrievaniu, ako bych bol od vlády niečo dostal, sa čo najrozhodnej-*

70 Po martinskej porade. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 43, s. 3. Juriga obhajoval Tománka slovami: „*Vypukla volebná vojna. Bol boj i v čačianskom okrese. Vstupoval Gyuriss koalicionálny a vládny Lévy. I na tento okres platila zásada: dolu s koalíciou! Len koalicionáš nie! Tu je včul' zaujímavé, jak sa tam dostal p. Tománek. Z Pešti sa mal napred vybrať proti Gyurišovi p. Hodža s Týždenníkom, ako to v Považskej Bystrici a v Ilave činil. Ako ale z hodnoverného prameňa viem, z okresu odpísali do Pešti, že Hodža a s Týždenníkom, ponevač je luterán, v katolíckom okrese nezvedie proti Gyurišovi nič. A vtedy padla pozornosť na p. Tománka.*“ JURIGA, Ferdiš. Kto je vinen? In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 42, s. 2.

71 Ďalšími členmi komisie boli Ľudovít Okánik, Ladislav Moyš, Ignác Radlinský a Ján Rumann.

šie ohradzujem. Ja som nikdy nezapieral ani nezapieram, že som si od p. Rátha za cestu do Čadce, ktorú som dvanásťkrát konal, moje útraty žiadal. Ja som od vlády nič nedostal ani nežiadal.“⁷²

Osobnosti okolo *Slovenského denníka* však nepovažovali za hodné slovenského národovca, aby kortešoval vládne poslancovi uhorskej Národnej strany práce za peniaze.⁷³

Súčasťou bol vnútrostranícky nárast napätia. Tománek mal údajne za vládne peniaze, resp. „judášske vládne groše“, cielene pracovať na rozklade SNS.⁷⁴ Svedkovia dokonca tvrdili, že v klube peštianskeho munkapártu bol ako doma a „mal aj extra vešiak pre svoj cylinder“.⁷⁵ Vznikali konšpirácie, ktoré tvrdili, že Tománek bol plateným agentom uhorskej vlády. Aj preto vždy, keď mu hrozila cirkevná suspenzia, vplyvní ľudia zakročili u jeho predstavených, „lebo bola mu od vlády určená vážna úloha, rozbiť jednotu slovenskej strany“.⁷⁶

Slovenská ľudová strana nebola spokojná s výsledkami martinskej porady. Namiesto súdu jej členov pred straníckym súdom SNS (označoval sa ako národný súd) iniciovala vlastné zhromaždenie, ktoré malo rozhodnúť: „či máme apelovať k spravodlivejšiemu súdu a či nechať ich výrok výrokom a samostatne zariadiť našu Slovenskú ľudovú stranu, ktorú sme utvorili a ktorá na Slovensku popri Národnej strane stála vždy ako rovnoprávna sestra, ba pri posledných voľbách viac dokázala, nakoľko všetci traja poslanci slovenskí sú vlastne volení na základe jej programu, ktorého popri slovenčine a všeobecnom hlasovacom práve najprednejším bodom je: zastávanie náboženstva“.⁷⁷ Týmito slovami sa Slovenské ľudové noviny vyslovili, že nerešpektujú uznesie valnej porady SNS z 19. 10. 1911 a prišli k vytvoreniu vlastnej strany stojacej na zásadách katolicizmu.

Po polročnej prestávke Matúš Dula na porade SNS konanej 29. mája 1912 opäť v Turčianskom Sv. Martine referoval o stave vyšetrovania úplatkárskej aféry v *Slovenských ľudových novinách*. K radikálnemu posunu nedošlo a takmer po vyše polroku od zriadenia komisie oznámil, že kňazi Ľudovít Okánik a Ladislav Moyš odmietli úlohu sudcov. Na ich miesto porada zvolila iných dvoch, katolíckeho farára Jána Vojtaššáka a stavebného podnikateľa Ondreja Jančeka.

Omnoho zaujímavejšia však bola diskusia, v rámci ktorej vystúpil Hlinka. Uvedomujúc si situáciu, v ktorej sa ocitla národná politika, snažil sa presvedčiť

72 TOMÁNEK, Florián. Verejná hovorňa. In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 44, s. 6; IVANKA, Milan. Odpoveď Dr. Milana Ivanku Floriánovi Tománkovi. In *Slovenský týždenník*, 1911, roč. 9, č. 43, s. 3.

73 ŠTEFÁNEK, Anton. Kdo je vinen? In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 201, s. 1.

74 Hlinka a pravda. In *Robotnícke noviny*, 1911, roč. 2, č. 52, s. 2-3.

75 Kus polemie – kus histórie. In *Slovenský denník*, 1912, roč. 3, č. 58, s. 2.

76 Kaplán Tománek – suspendovaný! In *Slovenský denník*, 1911, roč. 2, č. 209, s. 2.

77 Neni možná. In *Slovenské ľudové noviny*, 1911, roč. 2, č. 43, s. 1.

prítomných, že nenesie zodpovednosť za narušenie vzťahov medzi slovenskými evanjelikmi a katolíkmi v slovenskej politike a odsudzuje útoky a urážky, ktoré sa objavili v niektorých číslach *Slovenských ľudových novín*. Evanjelický duchovný Samuel Zoch navrhol, aby *Slovenské ľudové noviny* uverejnili toto jeho vyhlásenie na prvej strane najbližšieho čísla, čím by dali zadost'učinenie urazeným evanjelikom. Rovnaký názor mal aj právnik Ivanka. Ten však pridal, že výpady proti evanjelikom pochádzali iba z malicherných osobných dôvodov jedného jediného redaktora, Tománka. Takéto podozrenie bolo relatívne ľahké akceptovať. Nepriamo ho potvrdil aj Juriga v *Slovenských ľudových novinách*, keď napísal: „*Najhlavnejšia príčina žaloby proti Tománkovi je nenávisť zaťatých luteránov, že Tománek hlása a koná v tom smere skutky, aby sa katolícki Slováci oslobodili od luteránskeho t'utorstva v národe.*“⁷⁸ Okrem toho, Ivanka vinil Tománka zo „*záhadného vplyvu*“ na poslanca Jurigu. Takže, aby sa vôbec dalo hovoriť o nejakej náprave či zmierení, vydavateľstvo by malo najprv odstrániť Tománka z redakcie. Hlinka však neprejavil dostatok razantnosti a Tománka neprepustil.

Tománek po martinskej porade uverejnil článok, v ktorom ju označil za nekompetentnú a zaujatú. Dokonca biskup Párvy ho vyzval, že ak je nevinný, aby sa bránil v riadnom štátnom súdnom procese a tam dokázal svoju nevinu. Tománek tento krok neurobil.⁷⁹ Napriek tomu naďalej prostredníctvom novín tvrdil, že je obeťou vymyslenej korupčnej aféry, keďže v čadčianskom okrese nekortešoval z vlastnej iniciatívy, ale „*sme vlastne ústredný výbor poslúchli počas volieb predošlých*“.⁸⁰ Celú kampaň považoval za sprisahanie proti sebe a výsledok intríg. V ich pozadí videl, alebo chcel vidieť, Šrobára a masarykovcov rozbíjajúcich slovenský národný tábor. Pravdou však je, že Tománek nepotvrdil, že peniaze neprijal, na čo poukazovali *Robotnícke noviny*.

Slovenské ľudové noviny začali predstavovať čoraz väčšiu prekážku urýchleného ukončenia celej záležitosti a sťažovali prácu stranického sudcu Dulu. Hlinka v Martine povedal, že „*na Jurigu a Tománka nevie vplyvať, že si oni robia, čo chcú*“, čo niektorí kritici interpretovali, že takáto situácia vyhovovala predovšetkým jemu.⁸¹ Hlinka iba nepresvedčivo argumentoval, že namiesto Tománka nemá kvalifikovanú náhradu. Kým v Martine rigorózne zatracoval huckanie proti evanjelikom, po porade už písal, aby sa nečudovali, že pokiaľ budú napádať Jurigu, Skyčáka a Tománka, prídu „*hrubším tónom písané články*“. Takže v si-

78 Porada Slovenskej národnej strany. In *Slovenský denník*, 1912, roč. 3, č. 102, s. 1; Čo je s národným súdom. In *Robotnícke noviny*, 1912, roč. 3, č. 3, s. 6-7.

79 DA Spišské Podhradie, 1912/217, biskup Párvy Tománkovi 23. 3. 1912.

80 Ústredný výbor národnej strany. In *Slovenské ľudové noviny*, 1912, roč. 3, č. 22, s. 1.

81 Za očistu Slovenskej národnej strany. In *Slovenský denník*, 1912, roč. 3, č. 106, s. 1.

tuácii, keď konfesiónálne dostávalo prednosť pred národným, sa nedala očakávať proklamovaná zmena.⁸²

Konkurencia sa snažila prispievať ďalšími informáciami a zväčšovať morálnu drámu katolíckych konzervatívov. V súvislosti s Tománkom sa objavili medializované informácie o klientelizme poslancov Skyčáka a Tománka. Tománek ako predseda Seredskej ľudovej banky údajne nakúpil zariadenie banky od spoločnosti Gentry v Pešti, ktorej predsedom bol Skyčák. Za to, že Tománek nakupoval u neho, dostal od Skyčáka ako dar zlaté hodinky a retiazku. Keď *Slovenský denník* vyzval Tománka, aby sa k tomu vyjadril, neodpovedal. Denník navyše zistil, že stanovy a iné formálne záležitosti pripravil pre banku peštiansky židovský advokát Sasvári, švagor Ferka Skyčáka. Nešlo o celkom bezcenné zistenia, keďže z pohľadu kritikov SĽS „úspešnosť“ korupčného škandálu nezávisela len od konečného výsledku súdneho procesu, ktorý navyše prebiehal na domácej stránickej pôde, ale aj od modelovania verejnej mienky.

Aby hodnotenie Tománka bolo ešte komplikovanejšie, on sám vystupoval ako kritik živelného šafárenia s finančnými prostriedkami a v roku 1913 bol zvolený za pokladníka SĽS.⁸³ V tom čase bol už stálicou slovenského politického katolicizmu a naďalej publikoval v *Slovenských ľudových novinách*, ktoré sa práve kvôli jeho a Jurigovým útočným článkom dostali na tzv. národný index.⁸⁴

Medzitým sa v lete 1912 stal kaplánom vo Veľkých Levároch, čím sa konečne vyriešil jeho komplikovaný cirkevný status. V tom istom období sa verejnosť dočkala verdiktu stránického, resp. národného súdu v kauze korupčného správania Tománka a spol., ktorý sa zišiel 19. júla 1912 vo Vrútkach. Keďže Ráth už predtým vystúpil zo SNS, súd sa ním nezaoberal.⁸⁵ Stranícki sudcovia prišli k zisteniu, že Tománek prijal peniaze z volebného fondu vládnej strany, čo, podľa nich, nemal robiť. Trestom malo byť verejné pokarhanie v *Slovenskom denníku*, „že za služby v záujme vyvolenia dr. Lévyho za krajského vyslanca čadčianskeho okresu nim preukázané z volebného fondu vládnej strany peňaži-

82 Tamže.

83 JURIGA, Ferdiš. Číňme si priateľa z mamony. In *Slovenské ľudové noviny*, 1912, roč. 3, č. 43, s. 3; TOMÁNEK, Florián. Korene našej biedy. In *Slovenské ľudové noviny*, 1912, roč. 3, č. 44, s. 3. V decembri 1912 ho vidíme na porade dôverníkov, kde sa SES rozhodla obnoviť svoju činnosť a organizačne sa osamostatniť. Po žilinskej porade 29. 7. 1913 sa konštitovala SES a Tománek bol zvolený na post pokladníka strany.

84 JURIGA, Ferdiš. Veľactenému slovenskému obecnstvu. In *Slovenské ľudové noviny*, 1912, roč. 3, č. 47, s. 1; VOJTAŠŠÁK, Ján. Osvedčenie. In *Slovenské ľudové noviny*, 1912, roč. 3, č. 48, s. 2. Na národný index sa dostali 28. 11. 1912 rozhodnutím ústredného klubu Slovenskej snemovej národnej strany kvôli ich útočným článkom. Tento krok viedol k úplnému osamostatneniu SES. Porov.: LETZ, ref. 7, s. 23; HERTEL, ref. 1, s. 29.

85 Sudcami tzv. národného súdu boli Matúš Dula (predseda), Ladislav Moyš, Ignác Radlinský, Ján Rumann a Ján Vojtaššák.

tú a vyskytnuté sa hotové jeho výlohy prevyšujúcu odmenu prijal“.⁸⁶ Poslancov Jurigu a Skyčáka stranický súd oslobodil spod obvinenia z korupcie, nakoľko sa v ich prípade nepotvrdila.

Hoci nad spôsobom a objektivitou stranického súdu bolo viacero otáznikov, čo ešte niekoľko týždňov zaplňalo stránky domácich novín rozporuplnými komentármi, väčšinou negatívnymi, mal posilniť základy SNS a urobiť bodku za obvinením z korupčného správania a celou aférou. K tomu malo slúžiť aj stretnutie kľúčových predstaviteľov jednotlivých frakcií SNS, ktorí sa zišli štyri dni pred súdom vo Vrútkach. Okrem Hlinku podpísali „*Osvedčenie*“, deklarujúc „*svoju snahu o stály náboženský mier a znášateľnosť, rešpektovanie osobitostí jednotlivých konfesii a vyhýbanie sa osobným hádkam a osočovaniu v novinách*“.⁸⁷ Avšak štiepenie a rozkladný proces v SNS sa už nepodarilo zastaviť. Zrejme nebudeme preháňať, keď povieme, že práve tu treba hľadať dopad korupčnej aféry.

* Štúdia je čiastkovým výstupom v rámci projektu VEGA 1/0035/17 *Florián Tománek – kňaz, politik, publicista*, ktorý je riešený na FF KU v Ružomberku.

KORRUPTIONSVERDACHT: EIN POLITISCHES KAMPFMITTEL INNERHALB DER SLOWAKISCHEN NATIONABEWEGUNG ZU BEGINN DES 20. JAHRHUNDERTS

PETER O L E X Á K

Die vorliegende Arbeit beschäftigt sich mit der Korruption in der Politik auf dem Gebiet der Slowakei zu Beginn des 20. Jahrhunderts. Die Korruptionsaffäre von 1911 um den katholischen Priester Florián Tománek und der Slowakischen Volkszeitung (*Slovenské ľudové noviny*) eignen sich hervorragend für die wissenschaftliche Analyse des Entstehens, des Verlaufs und des Ergebnisses korrupter Praktiken. Die Ursprünge des Skandals reichen in das Wahljahr 1910 zurück. Tománek beteiligte sich zu dieser Zeit am Wahlkampf des Regierungskandidaten. Die Zeitung „*Robotnické noviny*“ (Arbeiterzeitung) veröffentlichte jedoch im Jahr nach der Wahl, dass er dafür vom Kandidaten der regierenden Nationalen Arbeitspartei (Národná strana práce) eine hohe Summe von 10.000,00 Kronen bekommen haben soll. Die gewaltige Diskreditierungskampagne, die sowohl von der

86 Výrok národného súdu v záležitosti Floriána Tománka a spol. In *Slovenský denník*, 1912, roč. 3, č. 133, s. 1.

87 SNA, A. Hlinka, k. 20, č. j. 376; *Osvedčenie*. In *Slovenský denník*, 1912, roč. 3, č. 133, s. 1.

einheimischen wie auch von der ausländischen Presse getragen worden ist, wurde zum einen innenpolitisch verstärkt durch ein in sich politisch gelähmtes Parlament und eine beinahe handlungsunfähige Regierung, was letztendlich die Ausgangsbedingungen für Neuwahlen schuf, wie auch durch die Situation innerhalb der Redaktion der „Slovenské ľudové noviny“. Der Chefredakteur der Zeitung, Ráth, versorgte in seinem Bemühen, seinen Kollegen zu diskreditieren, die oppositionelle Arbeiterzeitung mit Informationen über die Finanzierung der Zeitschrift. Da jedoch Tománek zu den Aktivposten und bekannten Persönlichkeiten der Slowakische Volkspartei (Slovenská ľudová strana, SĽS) gehörte, trug nicht nur er persönlichen Schaden davon, sondern auch das Presseorgan der Partei selbst sowie der konservative, katholische Flügel der Slowakische Nationalpartei (Slovenská národná strana, SNS). Unter dem Druck verschiedener slowakischer Parteizeitungen berief die Vollversammlung der SNS ein Schiedsgericht ein, das urteilte, Tománek habe vom magyrischen Regierungskandidaten 2.500,00 Kronen akzeptiert. Als Strafe wurde ein öffentlicher Tadel im landesweit erscheinenden Pressorgan verhängt. Dies konnte jedoch über die Tatsache hinwegtäuschen, dass sich die Partei bereits in einem vollständigen Auflösungsprozess befand so wie das die nachfolgenden Ereignisse auch manifestierten. Mit vorliegender Studie haben wir uns auch bemüht, ein vertiefendes Verständnis, aber auch eine grundsätzliche Ergänzung der bereits bestehenden Charakterisierung einer für den slowakischen Katholizismus derart bedeutenden Persönlichkeit wie Florián Tománek zu entwickeln.

doc. PhDr. Peter Olexák, PhD.
Katedra histórie FF KU
Hrabovská cesta 1B, 03401 Ružomberok
e-mail: peter.olexak@ku.sk